

S Z E M L E

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Megjelen minden hó 1-sején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Előfizetési ár:	Felölős szerkesztő:	Szerkesztőség
Egész évre 8 kor.	NÉMETH LÁSZLÓ.	és kiadóhivatal:
Fél évre 4 kor.	Kiadó és laptulajdonos:	Kecskemét,
Negyed évre . . . 2 kor.	A SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG.	Templom-utca 95. sz.

TARTALOM: Jelentés a gyógypedagógiai orsz. szaktanács 1904. évi működéséről és a gyógypedagógiai oktatás jelen állapotáról. Berkes János. — A játék a siketnémák beszéd-tanítása szolgálatában. II. Medgyesi János. — A siketnémák jalkiáltása. Heidsiek J.-tól. Magyarra fordította: Csobánkai (Pivár) Ignác. (Folytatás.) — Egyesületi élet. B. K. — Hírek.

J e l e n t é s

a gyógypedagógiai orsz. szaktanács 1904. évi működéséről
és a gyógypedagógiai oktatás jelen állapotáról.

Szaktanács. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa ebben az évben tölti be fennállásának 6-ik évét. Megnyugvással tekinthetünk vissza erre az évre, mert intézményeink ez év alatt is számban gyarapodtak, intenzíve fejlődtek s több oly üdvös intézkedés tételével, amelyek intézményeink javára, előnyére szolgálnak.

A szaktanács az 1904. évben 10 ülést tartott, melyeken legjobb tudásával tette meg javaslatait, hogy azok az ügy hasznára minél dúsabban kamatozhassanak. Ügyforgalma 750 számot tett. A szaktanács beléletében elsősorban is említésre méltó az előadó személyének a változása. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr ugyanis az előadói teendők végzésével az 1904. évre *Berkes Jánost*, a képezhető hülyék és gyengeelméjűek orsz. intézetének igazgatóját bizta meg.

Dr. Ranschburg Pál ideggyógyorvos, a gyógypedagógiai intézetekhez kapcsolt pszichológiai laboratórium vezetője a szaktanács külső tagjává neveztetett ki, hogy a gyengeelméjű és gyengealkatú gyermekekre vonatkozó és szakmájába vágó ügyekben véleményével a tárgyalások sikeréhez hozzájáruljon.

Együd Lajosnak szaktanácsai tagsága egy évre meghosszabbított.

A gyógypedagógiai intézetek szaporodásával és fejlődésével a szaktanács adminisztratív teendői is fokozatosan gyarapodván, kívánatosnak mutatkozott az ügykezelés egyszerűsítése. E végből a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr az e részben tett szaktanácsai javaslatra elrendelte azt, hogy azok a tantestületi és felügyelő bizottsági jegyzőkönyvek, amelyek lényegtelenebb tartalmuknál fogva a szaktanács behatósabb tárgyalását nem kívánják, szaktanácsai ülés mellőzésével előadói úton terjesztessenek fel.

Tanítóképző tanfolyam. A tanítóképző tanfolyam székhelye az 1904—905. tanévtől Budapestre helyeztetett át. Ezzel az áthelyezéssel a tanfolyam a gyógypedagógiai intézeteknek Budapesten képviselve lévő minden ágazatával közelebbi és szoros kapcsolatba hozott és a tanfolyamhallgatók gyakorlatias irányú, összhangzatosabb kiképezése megvalósulást nyert.

Az áthelyezéssel egyidejűleg a tanfolyam szabályzata is megfelelően módosított. A tanfolyam vezetése a mindenkori szaktanácsi előadóra bízott; de lényeges módosulása a szabályzatnak a vizsgálat kettéosztása is, mely szerint a hallgatók az első év végén a gyakorlati működéssel kevésbé összefüggésben álló tárgyakból végérvényes alapvizsgát, a második év végén a pedagógiai szaktárgyakból képesítő vizsgát tesznek s így a hallgatók a második évben az elméleti tárgyak alóli leterhelés által odaadóbban szentelhetik magukat az e téren olyanra fontos gyakorlati ismeretek megszerzésére.

A beszédgyógyítástan a rendes előadások keretébe illesztetett s ennek előadásával *dr. Sarbó Artur* egyetemi magántanár bízott meg. A beszéd-, továbbá az érzékszervek bonc- és élettanának előadása pedig *dr. Ranschburg Pál* ideggyógyorvosra bízott. Pedagógus előadókul maradtak az eddigiek.

A tanítóképző tanfolyamnak ügyét szolgálja *dr. Ranschburg Pálnak* „*A gyermeki elme fejlődése és működése*” címen megjelent munkája, mely a tanfolyamon rendes tankönyvként használtatik.

A tanfolyamra az 1904. évben 10 ösztöndijas és 4 önköltséges hallgató vétetett fel. Magánúton készülő hallgatóul 16 okleveles elemi népiskolai tanító jelentkezett. Minden hallgató a vizsgálat alkalmával vizsgadíj fizetésére köteleztetett.

Siketnémák. A siketnémák számára ez idő szerint 15 intézet áll fenn, ebből 2 állami jellegű, 12 államilag segélyezett, 1 izr. felekezetű. A múlt évihez viszonyítva, a szaporodás 1. Ezt Ungvárott, 1904. évi október hó folyamán megnyílt új intézet idézi elő. Ez új intézet felügyelő-bizottsági szabályzatát a szaktanács tárgyalta és elfogadásra ajánlotta. A meglévő intézetek közül a soproni, körmöcbányai, debreceni, egri, jólsvai, szegedi, kecskeméti, aradi egy-egy osztállyal fejlődött. A kolozsvári intézetnek teljes hatosztályúvá való kiépítése ez évben vétetett folyamatba s az újonnan felvett első osztállyal együtt jelenleg már 5 osztálya van az intézetnek.

A budapesti intézet új vezető alá került, s miután a kulturális élet központjában lévő ez az intézet az 1904—1905. tanévtől a gyógypedagógiai tanítóképző tanfolyam gyakorló-iskolája is egyszersmind, annak 8 osztályúvá leendő fejlesztése határozottatott el.

Bár a társadalom filléreivel szívesen áldoz a fogyatékosok nevelésének, különösen a siketnémák oktatásánál, az áldozatkészség terén egymaga elégtelen arra, hogy az intézetek fentartását a kívánt és óhajtott eredménnyel biztosítsa. De a siketnémák intézményeink megfelelő beépítése is sok kívánni valót hagy fenn. A szaktanács tehát az intézetek zavartalan működésének biztosítása végett javaslatot terjesztett a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr elé a részleges tanköte-

lezettségnek a törvényhozás útján való kimondása és a szegénysorsban élő siketnémák eltartási költségeinek az illetékes község által leendő viselése tárgyában. A miniszter úr kötelezte is a siketnémákat, hogy oly helyeken, ahol számukra iskolák, vagy intézetek fennállanak, oda be is járjanak s a megyei kir. tanfelügyelőkhez intézett rendeletében hangsúlyozta az e részbeni ellenőrzés szükségét. A tankötelesek nyilvántartásával a községeket bizta meg, a rendelet végrehajtásának ellenőrzésével pedig a tanfelügyelőségeket. Kimondotta azt, hogy az oktatásban részesítendő növendékek számának emelése a meglévő intézetek teljes kihasználása által lesz egyelőre biztosítandó. Hogy pedig ez a cél elérhető legyen s azt a pénzkérdés ne akadályozza, az 1904. évi ápril 22-én 11158. sz. körrendeletével az egyházmegyei főhatóságoknak, a vármegyei és városi törvényhatóságoknak az intézetek fokozottabb mérvű támogatását figyelmébe ajánlotta; megállapította az intézetek érdekeltségi körét, hogy a törvényhatóságok tudják, melyik intézetbe kell a területükön élő siketnémákat útasítani; egyszersmind elrendelte a miniszter úr, hogy a siketnémákat körzetenként összeírják s a kimutatásokat évente április hó végeig az intézetek felügyelőbizottságaihoz juttassák el.

Fontos intézkedés tétetett a tankönyvek kérdésében is. A tanítást tartalmilag eredményesebbé, alakilag egyöntetűbbé a tanterv alapján készült jó tankönyvek tehetik. De ezek biztosítják a tanítás egységeségét, s támogatják a növendékek kevésbbé megbízható emlékező tehetőségét is, a hibás szemlélet folytán szerzett helytelen fogalmak javítására pedig módot és alkalmat nyújtanak.

Javaslatba hozta tehát a szaktanács, hogy a siketnéma-intézetek számára a tanterv szellemében nyelvtanítási tankönyvek, a siketnémák szóbőségének és kifejezésbeli terjedelmének megfelelő olvasókönyvek és a reál tárgyak tankönyvei nyílt pályázat útján, megfelelő díjazás mellett irassanak meg. Reméljük, hogy a tanítás intenzív fejlődhetésének biztosítása szempontjából tett ezen intézkedés óhajtott eredményt fog jární.

Javaslatot tett a szaktanács a felszálló rendszer tárgyában s ezen rendszer előnyeinek és hátrányainak kellő egyensúlyba helyezésével Ő Excellentiája úgy intézkedett, hogy a felszálló rendszer a beszédtanítás 2 fokára (I—III., IV—VI. illetve VIII.) kötelező, de a III. osztályt végzett növendékek a IV. tanév elején más tanerő vezetésére is bízhatók.

A szülők használatára szánt népszerű tanácsokat terjesztett jóváhagyás végett Ő Excellentiája elé, mely tanácsoknak célja az, hogy a szülőknek útmutatásul szolgáljon, miként akadályozhatják meg a szünidőben gyermekeik beszédbeli visszaesését, egyszersmind miként kell a siketnéma gyermeket a szünidőben helyesen nevelni.

A torna vezénylő szavak összeírását is ajánlotta a szaktanács, hogy az egyöntetű eljárás e téren biztosíttassék.

A hitoktatás-, rajz-, kézügyesség-, női kézimunka-oktatás tanterve revízió alá vétetett. A hitoktatás tanterve a szerzett tapasztalatok alapján módosult. A rajz, a kézügyesség és a női kézimunka tanterve pedig egészben újra átdolgoztatott. Lényeges újítás az, hogy a rajz-tanítás tanterve egészben a modern rajztanítás alapelvein épült fel;

e mellett a kézügyesség és a rajztanítás úgy egymással, mint mind a kettő a siketnémáknál olyannyira fontos beszédtanítással szerves viszonyba került. A kézügyességi oktatás fontosságára való tekintetből pedig ajánlotta a szaktanács, hogy a tanítók megfelelő kiképezése végett az 1905. évi nyári szünetében államköltségen kézimunkatanítói tanfolyam szerveztessék.

A budapesti és váci siketnéma-intézetek növendékeinek orvosi fülvizsgálata rendszeresítettett s e részben anyakönyvi adatok vezetése foganosítottatik statisztikai feldolgozás céljából.

Az izr. siketnémák intézete szakszerű felügyelet alá helyezése tárgyában javaslatot tett a szaktanács.

A siketnéma-oktatásügy ismertetésére és népszerűvé tételére szolgáltak azok a felolvasások, melyeket az intézetek vezetői, tanítói a folyó évben is tartottak. Így: Debrecenben, Liptószentmiklóson, Alsó-Kubinban, Trencsénben, Nyitrán, Szegeden.

Vakok ügye. A budapesti anyaintézet nemcsak a növendékek számát igyekszik fokozatosan szaporítani, de arra is törekszik, hogy a növendékek nevelés-oktatásának színvonalát a kor szellemének megfelelően emelje. Az 1904. évben a III. oszt. számára Braille-féle pontrendszerben összeállított olvasókönyveket készített és nyomtatott; a Varga Ottó féle magyarok történetét most rendezi sajtó alá; továbbá szórakoztató művekből Braille-féle nyomású kéziratokat gyűjt s az 1904. évben előkelő hölgyektől készített 16 kéziratot kapott.

A vakok budapesti intézeténél a tanítás egységét s összhangját veszélyeztető szakrendszer megszüntetésére javaslatot tett a szaktanács s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a nevelési szempontból is előnyösebb osztályrendszer fokozatos életbeléptetését el is rendelte.

A vakok oktatásának ideiglenes tantervét felülvizsgálta a szaktanács s lényegtelenebb módosításokkal elfogadásra ajánlotta.

A vakok ipari oktatásának szakszerűbbé és belterjesebbé tétele iránt is intézkedés történt. Az iparos-mesterek számára tanfolyam szerveztetett, melynek szabályzata, tanterve a szaktanács bírálata alapján hagyatott jóvá.

Új vezetés alá helyzetetett a kolozsvári intézet és egy osztállyal bővült is, egyszersmind a leánynövendékek női kézimunka-oktatásáról ez évben intézkedés tétellett.

A vakokat gyámolító orsz. egyesület jelentékenyen fejlesztette a vakok szegedi foglalkoztató intézetét. A mesterek száma kettőre emelkedett s a kefekötést is meghonosították. Az egylet újabban 6,700 koronával segélyezte a szegedi intézetet, a kecskeméti intézetre pedig, az iparos-mester fizetésének elvállalásával, 2,200 koronát áldozott.

Az egyesület abban a meggyőződésben lévén, hogy az egy igazgatás alatt álló kétfajta gyógypedagógiai iniezmény vagy egyiknek, vagy másiknak egészséges fejlődését akadályozza, a vakok érdekében javaslatba hozta azt, hogy a vakok foglalkoztató intézetei a siketnéma-intézetektől választassanak el s a vakokat gyámolító orsz. egyesület felügyelete és igazgatása alá helyeztessenek. Amig pedig ez megtörténhetik, a kétfajta fogyatékos gyermekek számára eszközölt gyűjtések

eredményei a siketnémák és vakok közt arányosan osztassanak el. A szaktanács e felfogást magáévá tevén, ily értelmű javaslatot tett a miniszteriumhoz.

Szellemileg fogyatékosak. A szellemileg fogyatékos gyermekek érdekében történt intézkedések között első helyen említhető fel, hogy aradmegyei Borosjenőn, a pénzügyminiszter úr által e célra átengedett Rákóczy-féle kastélyban egy új intézet létesült, mely működését 1904. december hó 1-én kezdte meg. Az intézet kettős célt szolgál: nevelő intézete az oktatásban részesíthető fiatalok szellemileg fogyatékos gyermekeknek és foglalkoztató intézete az oktatásban részesült felnőtteknek.

A budapesti Mosonyi-utcai kisegítő-iskola, mely 1904-ig a képezhető hülyék és gyengeelméjűek orsz. intézete igazgatóságának vezetésére volt bízva, az 1904—905. tanévtől, a szaktanács javaslatára, önálló vezetés alá került. Ez az iskola egy osztállyal bővült s jelenleg már öt osztályú és közel 100 növendéket számláló intézmény.

A képezhető hülyék és gyengeelméjűek orsz. intézetének különálló épülettel való bővítése folyamatban van, mely által az intézet 20—25-tel több növendék befogadására lesz alkalmas.

Az eskórosak pelsüci intézetének, mint tanintézetnek, nyilvánossági jelleg adatott s a többi gyógypedagógiai intézetekkel egyöntetű szakfelügyelet alá való helyezése iránt is javaslatot tett a szaktanács.

A kisegítő-iskolai intézmény szükségességének ismertetése és ily iskolák létesítésének elősegítése szempontjából a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízásából a gyenge-tehetségűek oktatását, foglalkoztatását, a kisegítő-iskola szervezését felölelő tájékoztató munka írása s ezzel kapcsolatban a kisegítő-iskoláknak a szaktanács bírálata alá terjesztendő tantervének kidolgozása folyamatban van.

Dr. Décsy Károlynak „A gyermekek gyakorlatilag fontosabb szellemi rendellenességei” címen megjelent munkája is a szellemileg fogyatékosak ügyét szolgálja.

E helyett megemlítenéd még *dr. Ranschburg Pálnak*, a gyógypedagógiai intézetekhez kapcsolt pszichológiai laboratóriumának az 1904. évben való működése is. A laboratóriumot a kisegítő-iskola növendékeinek állandó orvos-pszichológiai vizsgálatán kívül főleg a következők foglalkoztatták: 1. A gyermeki elme fejlődéséről, működéséről és rendellenességeiről szóló, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízásából írott munka részére alapul szolgáló vizsgálatok a gyenge-tehetségűek különböző szellemi működéséről. 2. Ezekkel párhuzamos vizsgálatok normális iskolás gyermekeken. 3. Főiskolai hallgatókon hónapokon át naponta végzett vizsgálatok, melyek a betanulás pedagógiai-pszichológiáját hivatottak tisztázni. 4. A laboratórium vezetője több esetben útmutatással szolgált pedagógusoknak és iskolaorvosoknak, saját intézetük kebelében végzendő vizsgálatokra nézve.

Mindezekon felül *dr. Ranschburg Pál* a gyermekek szellemi képességeinek vizsgálatáról a „Gyermektanulmányi Értekezletek” keretében bemutatásokkal kapcsolatos előadást tartott, melyen pedagógusokból, orvosokból és érdeklődő szülőkből álló nagy közönség vett

részt. De a kir. orvosegyesületben is tartott több, a gyengetehetségű és gyengeelméjű gyermekekre vonatkozó előadást. Résztvett a közoktatási kormány megbízásából a giesseni gyakorlati-psychologiai kongresszuson. Az 1904. év június—július havában 12 népiskolai tanítónak tanfolyamot tartott a gyermektanulmányozás módszeréről, melynek kapcsán e tanférfiak a gyermekpsychologiai vizsgálati módszereket elméletileg, szeptember—október hóban gyakorlatilag is elsajátították.

Az 1904. év őszétől a laboratóriummal kapcsolatosan a szellemi rendellenességekben szenvedő gyermekek részére rendelés rendszerszerűsített, valamint a laboratórium a gyógypedagógiai tanfolyam hallgatóit, az érzékszervek élettanának s az ezzel határos tudományszakoknak minél alaposabb elsajátításában fogja támogatni.

Dadogók. A dadogók és egyéb beszédbeli hibákban szenvedők oktatására képesítő tanfolyam *dr. Sarbó Artur* egyetemi magántanár vezetése alatt az 1904. év július hó 1-től ugyanezen hó 31-ig működött. Képesítést nyertek a gyógypedagógiai tanítóképző-tanfolyam hallgatóinak beszámításával összesen 16-an. A képesítő-tanfolyammal kapcsolatos állami gyakorlati gyógyító tanfolyamon összesen 34, a legkülönbözőbb beszédhibás gyógykezelettet. Eme tanfolyamon kívül még két gyógyító-tanfolyam tartatott. Az első január 15-től június 20-ig 21 beszédhibással, az eredmény kielégítő volt. A második tanfolyam szeptember 15-én kezdődött s december végén fejeződött be, a hallgatók száma 15. Az előbbi gyógyító-tanfolyamokat *Wentzel József*, utóbbi *Istenes Károly* vezette *dr. Sarbó* felügyelete alatt. *Dr. Sarbó* minden szombaton rendelt tartott a beszédhibások részére, mellette a gége- és orrüregi vizsgálatokat *dr. Zvillinger Hugó* gégeorvos végezte. Ezideig a megvizsgáltak száma 321.

Dr. Sarbó az iskola-orvosi kurzuson is előadta a beszédhibák kór- és gyógytanát 22 hallgatónak, egyszersmind a siketnémák oktatásáról is tartott előadást.

Szeptember 1-seje óta a gyógypedagógiai tanítóképző-tanfolyam hallgatói résztvesznek a beszédhibások szombati rendelésén.

Ezen állami tanfolyamokon kívül az ország különböző részeiben a beszédhibások oktatására képesített tanerők is tartottak gyógyító-tanfolyamokat.

Skultéty Lajos 2 tanfolyamot tartott, az elsőt 18-an vettek részt, melyből 8 lényegesen javult, 5 javult, 5 keveset javult. A második tanfolyamon 10 gyógykezelettet, 2 lényeges javulással, a többi csak javult.

Solt Lajos székesfővárosi tanító 5 hat-hat hetes kurzust tartott a székesfőváros egyes iskoláiban. 27 osztályból 138 beszédhibás jelentkezett, de rendes gyógykezelésben csak 66 tanuló részesült. A 66 közül 45 volt dadogó, a többi pöszebeszédű; 37 dadogó lényegesen javult, 17 pöszebeszédű gyógyult.

Temesvárott *Fucsek Sándor* községi elemi iskolai tanító és *Stanczel János* siketnéma-intézeti tanár 25 beszédfigyatekossal két tanfolyamot tartott; tökéletesen gyógyult 5, javult 14, kevésbé javult 3, nem javult 3, aki a tanfolyamot rendetlenül látogatta.

A szaktanács tudomása szerint *Hercsuth Kálmán* Körmöcbányán, a nyári szünidőben rendezett kurzust; *Schannen Péter* pedig az ősz folyamán kért engedélyt tanfolyam tartására.

Az előadott adatokból konstatálni lehet azt, hogy bár a beszédhibások gyógyító-tanfolyama eredménnyel jár, azonban a beszédhibák, különösen a dadogás utólagos gyógyítása sohasem lehet annyira eredményes, mint a bajt megelőző védelmi rendszer felállítása. Ez okból a tanuló ifjúság beszédhibái tisztaságának megóvása érdekében oly értelmű javaslatot terjesztett a szaktanács *Ő Excellenciája* elé, hogy a fonétika s ezzel kapcsolatosan a beszédhibák kór- és gyógytana a tanítóképző-intézetekben előadassék. S hogy eredménnyel járjon, a tanítóképző tanárai szünidei tanfolyamokon előbb maguk sajátítsák el a szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket.

Ez által minden népiskolai tanító már eleve védekezhetnék a beszédhibák kifejlődése ellen.

Általános s az intézetek összességét érintő rendelkezések. A gyógypedagógiai oktatásügy terén működő tanítók önképzésének előmozdítása s a külföldi szakbeli tudományos mozgalmak figyelemmel kísérése szempontjából a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elrendelte, hogy az intézetek a rendelkezésre álló anyagi eszközök mérvéhez képest a fontosabb szaklapokat megszerezzék s azok a tantestületi üléseken ismertessenek.

A tanév harmados beosztása megszünttetett s részint a pedagógia többi ágazatával való egyöntetű eljárás szempontjából, részint, mivel a gyógypedagógiai intézetek növendékeinek haladása lassú, szorgalmuk változásnak, eshetőségeknek jobban alá van vetve s így a haladásukat egy-egy évharmadnak aránylag rövid tartama alatt megítélni alig volt lehetséges — az évharmados beosztás helyett a féléves rendszer lépett életbe.

A magántanulók vizsgálatai egyöntetűen szabályoztattak az összes intézetekben.

„*Iskolanének*“ elnevezéssel megfelelő segédszemélyzet kiképzéséről történt gondoskodás. Szükséges volt ugyanis, hogy a gyógypedagógiai intézeteknél a növendékeknek tanítási időn kívüli hasznos foglalkoztatására, szakszerű ápolására s az intézetek háztartásának vezetésére megfelelő személyzet álljon rendelkezésre. A szaktanács kidolgozta az iskolanénei tanfolyam szabályzatát, elméleti és gyakorlati oktatásának tantervét s az iskolanének alkalmazásának módozatait. A terv szerint az iskolanének az 1905/1906. tanévtől a gyógypedagógiai intézetek szolgálatába állanak.

Az egy csoportba tartozó gyógypedagógiai intézetek részére is külön-külön egységes szervezeti szabályzatot dolgozott ki a szaktanács, melynek tárgyalása most van folyamatban.

Szakfelügyeleti ellenőrzés. Szakfelügyeleti ellenőrzés szempontjából a szaktanács tagjai az 1904. évben is meglátogatták az intézeteket s általában kielégítő eredményt tapasztaltak.

Személyi ügyek. *Pertik Gyula*, a váci siketnéma intézet tanára nyugalmába vonult; *Vucskits János*, a kolozsvári vakok intézetének vezetője, állásáról önként lemondott.

Zádor Endre soproni igazgató-tanár véglegesített. Véglegesítést nyertek még: *Scholtz Lajos*, *Vatter Ferenc*, *Hövényes Antal*, *Istenes Károly*, *Sándor Lajos*, *Veress Lajos*.

Klis Lajos igazgató-tanár a váci siketnéma-intézettől a budapesti siketnéma-intézet vezetésére kinevezetett; *Wentzel József* az ungvári siketnéma-intézet, *Eltes Mátyás* az állami kisegítő-iskola, *Csapó György* a borosjenői gyógypedag. nevelő és foglalkoztató intézet vezetésével bízott meg.

Áthelyezettek még: *Együd Lajos* Budapestről Vácra, *Váradi Zsigmond* a képezhető hülyék intézetéhez, *Skultéty Lajos* az állami kisegítő iskolához, *Istenes Károly* Jolsváról, *Deschenszky Ferenc* Vácról a budapesti sn. intézethez, *Govrik Béla* Kaposvárról Jolsvára, *Kabán József* Aradról Kolozsvárra, *Hobler Rezső* Temesvárról Sopronba.

Kinevezést nyertek és pedig a IX. fizetési osztályba: *Mlinkó István*, *Lovács József*, *Paull István*, *Válek János*, *Szotfrid József*, *Váradi Zsigmond*. A X. fizetési osztályba: *Schnellbach Ferenc*, *Horváth Pál*, *Markovits Árpád*, *Kegler Ferenc*, *Szabady Géza*, *Medgyesi János*, *Szabados Ödön*, *Ehling Jakob*, *Halenkovits Fanni*.

Ezeket kívül 11 másodéves tanfolyam hallgató állami tanítónak nevezetett ki s szolgálattételre az egyes intézetekhez beosztott.

Balogh Károly, a tanítóképző tanfolyam volt hallgatója, a gyógypedag. oktatásügy terére visszalépven, állami tanítói kinevezéssel a kaposvári intézethez rendeltetett.

Kolumbán Károly gyógypedagógiai hármasképesítéssel bíró kersedi áll. elemi iskolai igazgató-tanító a XI. fizetési osztályba kinevezetett és a kolozsvári vakok intézetéhez osztott be.

Eltes Mátyás, *Mlinkó István*, *Wentzel József* 400—400 korona igazgatói pótlékban részesültek.

Gyógypedagógiai képesítő vizsgát tettek: *Hrivnák László*, *Piroska Károly*, *Plichta Béla*, *Wolkóber János*, *Záborszky Árpád*, *Schreiner Miklós*, *Vissy János*, *Lichtensteiger József*, *Schwanner Gyula* — egyúttal a XI. fizetési osztályba neveztettek ki. Kiegészítő vizsgát tett *Deschenszky Ferenc*, *Szabados Ödön*.

Adományok. A gyógypedagógiai intézetek dologi szükségleteinek és a szegénysorsban élő növendékek eltartási költségeinek biztosítása szempontjából a felügyelő-bizottságok dicséretreméltó munkásságot fejtettek ki. Általában örömmel konstatálhatjuk, hogy a felügyelő és gyűjtő bizottságok munkálkodását, ha nem is fényes, de mindenesetre kielégítő eredmény jutalmazta s ez tette lehetővé az intézetek fokozatos fejlődését. A jótékony adományok közül különösen kiemelendő a *Grödl testvérek* által a vakok kolozsvári intézete javára tett 100,000 és egy a Temesvárotti felállítandó vakok intézetére *Sailer Antal* által adományozott 80,000 koronás alapítványok.

Egészségügy. A gyógypedagógiai intézetek növendékeinek egészségügyi állapota kielégítő volt. Csupán az egri siketnéma intézet difte-

ritiszjárvány miatt két héttel korábban és vizsga nélkül zárta be az 1903—904. tanévet. A siketnémák budapesti intézeténél pedig egy osztály 2 hétre volt bezárva bárányhimlő miatt.

A gyógypedagógiai intézeteknek és növendékeinek 1904. évi statisztikájából konstatálni kívánom még azt, hogy az 1904—905. tanévben az előző évinél 121 siketnémával, 82 vakkal és 60 szellemi fogyatékkal több növendék oktatásáról, neveléséről és foglalkoztatásáról történt gondoskodás. Megnyugvással mondhatjuk tehát azt, hogy gyógypedagógiai intézményeinknek minden ágazata kül- és belterjileg szépen fejlődött és hogy a szaktanács 1904. évi működését is siker koronázta.

Budapest, 1904. december hóban.

Berkes János
szakt. előadó.

A játék a siketnémák beszédtanítása szolgálatában. *)

II.

Előző felolvasásom keretében általános vonásokban vázoltam a játék jelentőségét a beszédtanítás szolgálatában. Ez a rész elméletnek mondható, amelynek alapján foglalhat helyet a játék a beszédtanítás keretében.

Elméletem kifejtettem egészen. Most már rá kell térnem annak demonstrálására, hogy én, ki a játékot a beszédtanítás előbbrevitele érdekében elméletben nagy fontosságúnak tartom, milyen szerepet juttatok annak a gyakorlatban s hogyan valósítom meg az elméletben elmondottakat? Első felolvasásom alkalmával t. hallgatóim óhaja volt, hogy ezt mutassam be gyakorlatban is. Egyrészt ez óhaj elől sem akartam kitérni, másrészt magamnak is szándékom volt gyakorlatban való bemutatása annak, hogy a cselekvő-tanulás, aminek a játék szolgálatában áll, mennyire üdvös nemcsak az épérzékűek, hanem a siketnémák oktatása érdekében is.

Ezek előrebocsájtása után, előző felolvasásom folytatásaképen, rá akarok mutatni mindazon, a siketnémák hangos beszédtanulásában előforduló hasznos jelenségekre, melyeket a játék igénybevétele alkalmával tapasztalni lehet s amelyeket tényleg tapasztaltam is.

Hogy a kapcsolat meglegyen e mostani és előbbi felolvasásom között, először is arra a kérdésre adom meg a feleletet, hogy milyen szerepet juttatok én a játéknak? Ebből kifolyólag felemlitem, hogy átlag mennyi időt fordítok a játéokra s hogy mikor játszanak növendékeim? Természetes dolog, hogy a kifejtett elméletből folyik gyakorlati eljárásom is. Elméletemben azt vallom, hogy a beszédtanítás anyagának van egy olyan része, amely alapul szolgál a másik résznek.

*) Felolvastattam a „Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete“ választmányának április 22-én tartott gyűlésén. Szerző gyakorlatilag is bemutatta osztálya növendékeivel a játék értékét a siketnémák beszédtanításában, ami által a jelenlevőket minden kétséget kizárólag meggyőzte annak hasznos voltáról.

Szerk.

A játékról pedig azt állítottam és állítom, hogy a beszédtanítás anyagának mind két részét egyaránt szolgálja. Így tehát, az utóbbi elméletből kifolyólag, akkor is játszani kellene növendékeimnek, mikor az alapköveket faragják, valamint akkor is, ha a beszédképesség épületét állítják egybe ama kövekből. Szóval egész beszédtanításom ideje alatt a játéknak kellene vinni a főszerepet. Ez azonban koránt sincs így. Anélkül, hogy felállított tételeimet megcáfolnám, mondhatom, hogy a játékra távolról sem fordítok annyi időt, amennyi talán a komoly munkának rovására esnék. Nem juttatok neki olyan szerepet, hogy ez által a tanulást és tanítást, mint iskolai komoly munkát, komolyságából kivetköztetném. Nem, sőt ezen komoly munkát, különösen a tanulást igyekszem elősegíteni a játék által. Ezt azért tehetem, mert nem tanítási szempont a látszata a játék igénybevételének. Ha ez volna, hasonló lenne eljárásom a közönséges mesteremberéhez, ki az elvállalt munkát kénytelen kezdetleges szerszámai szempontjából megítélni. Itt is a már meglevő beszédanyaghoz kellene szabni a játékot, ha építeni akarnánk; viszont a még megkezdetlen munka tömegéhez, ha építőanyagot akarnánk előállítani. A játék ily felhasználása nem vezetne célhoz. Ez kivihetetlen, mert például melyik játék az, amelyben a *ból-ból* okhatározó-ragként szerepel? Lehet, hogy előfordul ez valamely játék keretében, de arra várni, az életben való felhasználás szempontjából, nem volna tanácsos. Ha előfordul, jó. Felhasználom, legyen bármely fokán a tanítási anyagnak. Ha mint ismeretlen szerepel ez a nyelvtani forma, akkor — midőn ezen nyelvalak képezi komoly munkám, tehát tanításom tárgyát — felhasználom úgy, hogy vagy egyszerűen rámutatok, vagy ebből indulok ki, mint már megismert szemléletből. Ha pedig akkor fordul elő, midőn már úgy is ismerik növendékeim, akkor bővitem általa a már ez irányban szerzett szemléleteiket.

A játék igénybevétele alkalmával tehát a tanulástól és tanítástól eltekintve indulok ki s azt mint nevelői eszközt használom fel. Ezt azért teszem, mert véleményem szerint ez által a nevelés útján magamhoz csatolt gyermekeket sokkal inkább módomban áll komoly munkára buzdítani, mint anélkül. Ez általánosan ismert dolog. Midőn tehát az ilyen közvetítő eszköz kívánatos voltát hangoztatjuk, akkor ilyen szükségképeninek kell elismernünk azt az eszközt is, mely ilyen közvetítő szerepre van hivatva, annál is inkább, mivel a siketnémák beszédtanításához ugyanazon pedagógiai kellékek szükségesek, mint az érzékű gyermekek tanításához, azzal a különbséggel, hogy ami ott kívánatos, az nálunk szükségképeni. Ilyen eszköznek ismertem fel gyakorlatban a játékot, amely által kényszer nélkül lehet munkára, tanulásra buzdítani a siketnémát.

Természetes, hogy ilyen nevelői eszközzé a játék is csak akkor válik, ha túlságba nem megyünk használatával, épen úgy, mint az intés, feddés, büntetés és jutalmazással.

A játékban mértéket tartani, azt ez által nevelőeszközzé tenni, a nevelői tapintatok közé tartozik. Ismeretes, hogy vannak tanítók és tanáremberek, kiket legnagyobb engedékenyséjük dacára sem szeretnek tanítványaik, valamint vannak olyanok is, kik a legnagyobb brutálítás

által sem tudnak fegyelmet tartani. Én ennek okát abban látom, hogy az ilyenek nem a gyermeki érzésből indulnak ki, hanem önmaguk indulatainak engedve, alkalmazzák a fegyelmi eszközöket.

Ez az eshetőség a játéknál csaknem ki van zárva, mert a játék közvetlenebbül érinti a gyermeket, mint más fegyelmi eszköz. E levezetésből látható, hogy a játék, mint fegyelmezési eszköz is megállja helyét.

A játéknak azt a két tulajdonságát, hogy t. i. általa magamhoz kapcsolom a gyermeket s hogy ez által fegyelmezem is, használom ki a beszédtanítás érdekében s eme kihasználhatási módoknak megfelelőleg juttatok neki szerepet a tanításban. Ezzel serkentem, mint mondtam, a komoly munkára is növendékeimet.

Gyakorlati keresztülvitele a következőkből áll: Jól előre figyelmeztetem növendékeimet arra, hogy ekkor és ekkor játszani fogtok. Mint mondtam, oly ritkán jutnak a játékhoz, hogy az jutalomszámba megy náluk, minélfogva bizonyos feltételeket tűzök ki viszontszolgáltatul a játékért. Egyik, csaknem állandó feltétel ez: ekkor és ekkor játszhattok, ha addig jók lesztek. Ezt a feltételt ők, különösen eleinte, helytelenül értelmezték, mert alig mertek mozogni s aki legkevésbé is elelenséget mutatott, azt ők azonnal rossz magaviseletének nyilvánították s egymásután jöttek a panaszok hol erről, hol arról, mi által éppen a nevelés ellen látszottam vétetni. De számtalan gyengéje van a gyermeki léleknek, melyeket ismerve, könnyen elejét lehet venni az ilyen kinövéseknek. Így ez esetben is mindig fogytak az árulkodók, amint tapasztalták, hogy egyiköknek az elelensége által, mit ők rosszáságnak tulajdonítottak s nekem panaszként tudomásomra adtak, mindannyian elestek a játékra szóló engedelemtől.

A másik feltétel többnyire valaminek a megtanulásához van kötve. Érdekes, hogy a tanítói hivatás erre vagy amaz oldalra való hajlása milyen különbségeket szülhet a gyermekeknél. Ha a másodszor említett feltételnél sablonszerűleg éppen úgy járnék el, mint az előbbinél, t. i. egynek a vétsége miatt a többit is megfosztanám a játéktól, akkor ez a nevelői eszköz, mely hivatva van a munkásságot felébreszteni, hivatva van a munka elvégzését minden nehézségekkel szemben keresztül vinni, éppen ellenkező eredményt szülne: a munka iránti kedvetlenséget s a gyermekekben az egymás iránti ellenszenv s lebecslés érzetét hozná létre. Holott pedig e feltételnek teljesítése nem egyforma nehézségeket ró a gyermekekre s a lehetősége is sokszor nem a gyermekektől függ, miért is túlságosan elég, ha az illető maga szenved érte, sőt sokszor az illető is felmentendő ez alól, ha a körülmények úgy kívánják. Mig ellenben a viselkedés fölött az illető maga, sőt társai is tudnak örködni.

Célom az első feltétellel a közösség érzetét táplálni, a másikkal az egyéni akaratot erősíteni. Erre mindkettőre nagy szüksége van annak, ki társas életet akar élni s a társas életben önerején érvényesülni.

Az eddig elmondottakból körülbelül lehet látni azt is, hogy mennyi időt fordítok a játéokra. Alig szentelek neki több időt heti egy-két óránál. De mondhatom, hogy úgy nevelési szempontból, mint a tanítás szempontjából busásan megfizeti a reá fordított időt. Hogy ezt

az átlagidőt mikor veszem igénybe, azt meghatározni nem lehet, de nincs is reá szükség, tekintve azt a közvetlen célt, amire a játékot használok, t. i. hogy nevelési eszköz legyen.

Néha váratlanul is játszunk, ha valami olyan körülmény áll be, hogy növendékeimet meg kell jutalmazni. Például, ha valami előre ki nem szabott feladatot mindegyik, még a leggyengébb is, megfelelően old meg. Ekkor az a jutalom, hogy a komoly munkából egy negyed, vagy félórát játékra fordítunk. Ennek is megvan nevelési szempontból a haszna, mert megszokja a gyermek, hogy kötelességének hű teljesítése esetén a saját jó lelki érzetén kívül olykor-olykor a mások elismerése is következik. De viszont az is előfordul, hogy csak azért játszunk egy kis félórát, hogy valamelyik gyermeket a játékból való kitiltás által megbüntethessem. Az ilyen eljárást is mindig a gyermekek egyéniségéhez kell alkalmazni. Az előbbi esetet leginkább a gyengébbek jutalmazásáért veszem elő buzdításul, utóbbit pedig legtöbbször akkor, ha valamely jobb tehetségűt kell nyilvánvaló hanyagságáért megbüntetni. Az ilyen büntetést nevelői szempontból többre kell becsülnünk egyéb fenytésnél, mert közvetlenebbül hat a gyermekekre s fontolgatásaiknak is megfelel. Belátják, hogy a hanyagságot nem elegendő előbb-utóbb pótolni, de ismételt esetekben szenvedni is kell érte. Mint minden büntetésnél, úgy itt is, a helyzetnek megfelelőleg alkalmazni kell a büntetés feletti sajnálkozást, vagy a büntetés súlyosbítását. Súlyosbitom a büntetést azáltal, hogy épen azt a játékot játszatom, amiről tudom, hogy az illető gyermeknek mindenkor kedves szórakozása volt, mialatt ő vagy mulasztását kénytelen pótolni, vagy végignézni társai örömét.

Az eddig vázolt eljárás megvilágítja azt a kérdést, hogy *mikor játszatom növendékeimet*. Mint kivehető volt, nincs annak sem meghatározott időpontja, sem időtartama. Egyet azonban az idő tartamára nézve sohasem tévesztek szem elől, azt nevezetesen, hogy *a játékot mindig akkor hagyatom abba, midőn növendékeim még igen szívesen játszanának tovább*. Csendes foglalkozásképen tehát, ami azt jelenti, hogy unásig játszanak, sohasem adom nekik a játékot. A játéktól való megcsömörléstől mindig óvom növendékeimet. Ez is egyik oka annak, hogy olyan nagy értéke van növendékeim előtt a játéknak. Bizonyos, hogy a gyémántnak sem volna annyi értéke, mint most, ha olyan gyakori és könnyen hozzáférhető lenne, mint a mészkö.

Ezekben röviden, de kielégítően megadtam a feleletet a fentebbi kérdésekre. Most azt kell megvilágítanom, hogy *milyen játékokat alkalmazok a siketnémáknál*, vagyis, *milyen szempontok szerint válogatom ki a játékot növendékeim számára?*

Az általánosan ismert játékok között vannak olyanok, amelyeket épenséggel nem, vagy csak részben, t. i. a játék közbén alkalmazott dalok elhagyásával lehet a siketnéma gyermekek számára felhasználni. Ez azonban még nem elegendő a játékok megválasztásához. Ezenkívül, valamint a helyi körülmény s az időszak mindenkori tekintetbevétele mellett, a gyermeknek társas lényé nevelését egy pillanatra se tévesszük szemünk elől. A siketnémákat is a társaságban szerepelni és a mások szereplését eltérni tudó társas lényekké kell nevelnünk. Mind-

ezekre való tekintettel olyan játékokat alkalmaztam, melyekkel minden szempontot kielégíték s általuk a társadalom számára való nevelés szolgálatába szegődtem.

Egyik játékban mindegyik gyermek egyformán szerepel, míg a másikban a főszerepet egy-két gyermek viszi s csak bizonyos pillanatokban, gyakran a véletlen közreműködése folytán jut szerep újaknak. A másik játékban az ügyesség, az elevenség érvényesülhet. Vannak játékok, amelyekben egymásra van utalva két gyermek, avagy egyik csoport. Ez alkalommal a szabadválasztás joga által érvényesül a társas életben is minduntalan megnyilvánuló rokonszenv vagy ellenszenv. Ezzel együtt bizonyos elbírálási körhöz is jutnak a gyermekek, mi nevelői szempontból sokszor többet ér, mint a tanító szidása. Ha látja a gyermek, hogy még társai is lenézik ügyetlenségéért vagy tudatlanságáért, mindjárt nagyobb igyekezettel fog munkájához s azon van, hogy kiemelkedjék a lekicsinylettek sorából. Természetes, hogy a nevelői tapintattal mindenkor résen kell állani, s ha elfajulás mutatkoznék, azonnal elébe kell vágni.

Mindannak dacára, hogy ily sokoldalúlag kell az egyes játékokat elbírálni, azok kiválogatása még sem jár valamelyes nagyobb nehézséggel. Különösen akkor nem, ha annak kiválasztásában a gyermekek is közreműködnek. Bár magát a játékban lefolyó cselekményt hamar felfogják a siketnéma gyermekek, mégis rendkívül buzdítólag hat, ha van a gyermektársaságban olyan, aki már látta azt a játékot, avagy épen már játszotta is. A játék közben előforduló szólásformák szerint is kellő körültekintéssel kell eljárni, mert ha a játékban mind ismeretlen szólások fordulnak elő, azoknak esetleges előkészítése sok időt venne igénybe, holott tudjuk, hogy a gyermeki természetben milyen nagy mértékben ki van fejlődve a kíváncsiság és cselekvésvágy, azonnal szereti véghezvinni, amit meglátott. Tanácsos azért az új játékot abból a szempontból is megítélni, hogy már egy más játéknál alkalmazott szólásforma is előforduljon benne. *Ezzel áttértem a játék közben tanítandó beszéd anyagára.* Itt első helyen kell felemlítenem, hogy *az sohase induljon ki valamely, arra az osztályra előírt nyelvelaktani formából.* Ezt a célt szolgálhatja a játék anélkül, hogy annak szolgálatába szegődnék.

A játék bevonása által a beszédtanítást célozzuk ugyan, mégis oda kell törekednünk, hogy a gyermek ezt ne tartsa annak, hanem épen ellenkezőleg, a tanulás felfüggesztésének, megszakításának ismerje el. Ezt úgy vélem elérni, hogy minél kevesebb beszédet fűzök a játékhoz, annak kezdetén s hovatovább bővitem azt, amint többszörtöbbször játszásk. A beszédanyagnak illetén való kibővítésére nem ritkán magát a játékot használok fel, úgy, hogy egy-egy újabb szólásformát adok feltételül az előre jelzett játékért s ezt a legtöbbször örömmel teljesítik növendékeim.

Igy haladunk egy-egy játék keretében tovább-tovább, míg olyan cselekvések és érzelmek szóbeli kifejezésére is rátérünk, melyek magával a játékkal nincsenek szoros kapcsolatban, de esetleg megtörténtek, avagy nyilvánultak. Ezeknek a közbeszúrásával — úgy vélem — szolgálatába szegődtem a későbbi fokon megkívánható beszédanyag

gyűjtésének. Hogy erre szükség van, tapasztalatból tudom. Ez a tapasztalatom nem esik a játéknak előnyére, de mégis el kell mondanom. Annak idején a felsőbb osztályokban is be akartam vinni a játékot tanításom keretébe. Természetesen a növendékek korához mért magaslásban. Azonban hiányozván az előkészület, rendkívül sok új kifejezéssel lettek növendékeim megterhelve. Habár szerettek is játszani, mégis sokkal nagyobb százalékban voltak olyanok, kik a játékért a megkívánt feltételt nehézségénél fogva nem teljesítették. Így aztán úgy az én következetességemen, mint az ő kitartásukon, t. i. inkább nem játszottak, hogysen érette egy csomó beszédanyagot megtanuljanak, nem tudott a játék gyökeret verni. Láttam, hogy a kiszabott anyagot úgyis csak a jobbak, azok, akik játék nélkül is szorgalmasak, tanulják meg: náluk egészen lemondtam a játék sikeréről.

El kellett ezt mondanom azért is, nehogy valaki a siketnéma-oktatás terén a játékkal próbát téve, az eredménytelenség miatt kedvét veszítvén, azt nem a körülményeknek, hanem a játéknak rója fel. A fentebb említett előkészületek megtételével a beszédanyagnak, a szókincsnek rohamos gyűjtését oly módon segítjük elő, hogy azt a gyermek nem is tekinti tulajdonképen tanulásnak; mégis, mondhatom, ezek a kifejezési formák a legmaradandóbbak.

Most rátérek az általam megtanított játékokra és a felhasznált beszédanyagra. Növendékeim II-ik osztályosak, tehát legkezdetén vannak a beszédtanulásnak, 5 játék keretében mégis sokoldalú kifejezési formát sajátítottak el.

A játékok a következők: Első játék. Egyik gyermek hűm (húny), mialatt a másik eldug valami tárgyat. Mikor ezt elvégezte, toppant s a hűmó visszafordul. Ekkor a következő kérdést teszi fel az eldugó: *Hol van a kréta?**) vagy ami tárgyat eldugott az illető. Ez feleli: *Nem tudom, majd megkeresem.* Az eldugó válasza pedig ez: *Tessék!* Ekkor a hűmó elindul keresni. A többi gyermek, akik tudják, hogy hol van az eldugott tárgy, az eldugóval együtt hangosan mondják, ha a kereső közel van a tárgyhoz: *Tűz, tűz, tűz...* Ha pedig távol van tőle, ezt: *Viz, viz, viz...* Ez addig tart így, míg a hűmó végre megtalálja a tárgyat. Ekkor ő mondja: *Megvan!* és felmutatja a tárgyat. Ekkor ő lesz az eldugó. A többiek közül pedig vagy a megtaláló, vagy én kiválasztok egyet hűmni. Magában a játékban nem sok beszédanyag található, de hozzáfűzni többet lehet. Így a játék megkezdése előtt kifejezésre jut ama vonzalom, hogy ki szeretne hűmni vagy eldugni. Mielőtt tehát megkezdődnék a játék, vagy közben hűmóra van szükség, a gyermekek így jelentkeznek: *Tanár úr kérem, én szeretnék hűmni!* A jelentkezők közül kiválasztok egyet és mondom: pl. Lajos lesz a hűmó. Mire a gyermekek mind mondják: *Lajos lesz a hűmó.* Az illető pedig ezt magára viszonyítva mondja: *Én leszek a hűmó.* Mikor ez meg van, a gyermekek újra jelentkeznek és mondják: *Tanár úr kérem, én szeretnék dugni!* (vagy eldugni). Kiválasztom az eldugót és mondom: Géza lesz az eldugó. A gyermekek is mondják: *Géza lesz az eldugó.* Géza magára viszonyítva mondja: *Én leszek az*

*) A játékok leírásában a *dölt betűkkel* szedett rész a megtanított anyagot jelenti.

eldugó. Ezután indul meg az előbb leirt játék. Mikor az *eldugó* toppantott s a *húmó* visszafordult, kérdezem az előbbitől: Mit csináltál? Mire ő feleli: *Toppantottam*. A *húmotól* pedig azt kérdezem: Hallottad? Mire ő feleli: *Nem hallottam, hanem megéreztem*. Feltéve, hogy az illetőnek tényleg nincs akkora hallása, hogy hallotta volna is. Ez esetben ez is kifejezést nyer.

Ezzel e játékban eddig használt szólásformák be vannak fejezve. Hogy ezek milyen haladással és mennyivel bővültek, hosszadalmas volna leírni, de hogy még nincs bevégezve ez először tanult játék keretében az itt tanítható beszédanyag, világosan mutatja az, hogy a gyermekek az ő érzelmeiket a kereső ügyetlensége vagy ügyessége folytán sokszor nyilvánítk ki, melyek a legjobb szemléltetésül szolgálnak az ilyen kifejezéseknek: Jaj, de ügyetlen ez a Lajos! vagy ellenkező esetben: Jaj, de hamar megtalálta Géza a kavicsot! Géza ügyes fiú stb. stb. A játékot nem tanácsos azért sem kimeríteni, mert midőn a gyermekek valamely játékot megszoktak, minden ilyen újabb beszédanyaggal újra élénkül előttük az és sokáig kedves marad nekik.

A második játék, amit tanultak növendékeim, kapcsolatban van az előbbivel. Itt is van *húmó* és *eldugó*, csak hogy az *eldugott* tárgyat, ami legtöbbször pénz vagy gyűrű, a gyermekek között dugja el az illető. A gyermekek félkörbe állanak s mikor már az előbbi játékban leirt módon a *húmó* és *eldugó* kijelöltetett, akkor az *eldugó* két tenyere közé fogja a pénzt vagy gyűrűt s észrevétlenül csúsztatja valamelyiknek hasonlóan tartott kezébe. Mikor ez megtörtént, toppant, mire a *húmó* előjön s az első játékban leirt kérdés- és felelet-váltás után elindul a *húmó* keresni, illetve megtalálni az *eldugott* tárgyat.

Ekkor a gyermeki leleményesség sok felvidítő körülményt talál ki. Némelyik *húmó* ilyenkor sorra szagolja a gyermekek kezét, tréfálkozva, hogy itt vagy ott érzi a pénz szagát. A másik a gyermekek arcát figyeli s abból igyekszik kiolvasni, hogy melyiknél lehet az *eldugott* tárgy. Ezek a jelenetek mind alkalmasak arra, hogy a hangos nyelven kifejezést nyerjenek. Ez idő szerint azonban ezek mind hangtalanul mulnak el s ott kezdődik e játékban a beszéd új része, amikor a *húmó* elhatározza magát, hogy kinyilvánítsa, kinél véli ő az *eldugott* tárgyat s így szól: *Máriánál van a pénz*. Erre a többi gyermekek mind mondják Máriának: *Mutasd!* Mária megmutatja a kezét s ha nincs nála, e közben mondja: *Én nálam uincs a pénz*. Látva ezt a többiek, azonnal mondják: *Máriánál nincs a pénz*. A *húmo*hoz fordulva pedig ezt mondják: *Nem találtad ki*. A *húmó* ekkor megkérdezi az *eldugótól*: *Kinél van a pénz?* Az *eldugó* megmondja: *Ferencnél van a pénz*. Ferenc megmutatja a pénzt és mondja: *Én nálam van a pénz*. Ezután a tanár, ki ennek szemlélője volt, kérdezi: Most ki lesz a *húmó*? A gyermekek felelik: *Ujra N. lesz a húmó*. A *húmó* pedig magára viszonyítva mondja: *Ujra én leszek a húmó*. Az *eldugó* pedig ezt feleli: *Ujra én leszek az eldugó*. Mire a játék újból kezdődik. Ha pedig kitalálta a *húmó*, akkor azt mondja: *Kitaláltam*. *Én leszek az eldugó*. Akinél a pénz volt, azt mondja: *Én leszek a húmó*. Mig a volt *eldugó* azt mondja: *Én visszaállok a helyemre*.

Ez idő szerint ebben a játékban sem kívánok több beszédet növendékeimtől, de hogy idővel bővülni fog a beszédanyag itt is, azt már fentebb jeleztem.

A harmadik játék szintén némi kapcsolatban, értelmi összefüggésben van az előbbi két játékkal, amennyiben itt is valaminek az eldugása szerepel. Itt már két-két gyermek játszik egymással. Ezek egyike a háta mögött valamelyik kezébe fogja az eldugandó tárgyat, azután előre tartva, ezt mondja a társának: *N. találd ki, melyik kezemben van a pénz!?* A játszótárs rámutat annak valamelyik kezére, amelyikben gondolja az eldugott pénzt s azt mondja: *Ebben van.* Amaz kinyitja öklét s megmutatja. Ha nincs benne, ezt mondja: *Nincs. Nem találtad ki. Ujra én dugom el.* Ha pedig kitalálta, akkor átadja neki a pénzt e szavakkal: *Tessék! Most te dugd el!* A játék közben használt beszéd ezzel véget ért ugyan, de a játék megkezdésekor, valamint a játékkal összefüggő jelenségek alkalmával itt is találunk még beszédanyagkört. Mielőtt megkezdik e játékot, kifejezést adnak ama kívánságuknak, amit ők maguk között a legtöbbször előre megállapítanak, hogy ki, kivel szeretne játszani s egymásután jelentkeznek így, pl.: *Tanár úr kérem, én Gézával szeretnék játszani!* Ha az így játékra kért gyermek nem a kérővel akarna játszani, hanem egy másikkal, erre ezt feleli: *Tanár úr kérem, én nem Lajossal, hanem Sándorral szeretnék játszani.* Természetes dolog, hogy eme óhajoknak a megindokolása is szép beszédanyagot szolgáltat majd, mert az arckifejezések itt is elárulják, hogy érzelmek lappangnak a gyermekekben. A későbbi fokon egy kis vitának igen alkalmas talajul fog ez szolgálni. Mig így elrendezkedtek a játékban a gyermekek s a fentebb leírt játék megindult, az elevenség s feszült érdeklődés felköltéseért beleszóttam a játékba azt is, hogy aki 10-szer egymásután nem találja ki az eldugott pénzt, annak a fülét egy kissé meghúzhatja a társa. Milyen nagy az öröm, ha valamelyik mondhatja: *Tanár úr kérem, meghúztam N. N.-nek a fülét.*

Ennyi beszédanyagot foglal magában ez idő szerint a harmadik játék.

A negyedik játék szembekötödsdi. Érdekes felemlíteni, hogy mennyire irtózik némelyik siketnéma a sötétől. Egyik növendékem több ideig nem engedte bekötni a szemét, félt a vakságtól. Később azonban társai buzdításának engedve, ő is be hagyta köttetni a szemét. E játék-nál körben állanak a gyermekek s egymással kezefognak. A gyűrűzetes haladás folytán ma ott vannak növendékeim a beszédanyagot illetőleg, hogy e játékhoz bevezetésképen a következőleg jelentkeznek: *Tanár úr kérem, én szeretném kezdeni a játékot!* Ez a jelentkezés úgy fejlődött ki, hogy újjnyujtással többen szoktak jelentkezni, hogy ők megkezdik a játékot. Egy alkalommal azt szabtam feltételül az elsőségnek, hogy aki hamarabb megtanulja e jelentkezést, az kezdi a játékot. Ez időtől fogva így jelentkeznek. Azután a gyermeki természetnek ama vágyát kihasználva, hogy szeretik fitogtatni, ha van valamijük: a szembekötésre használandó zsebkendő kiválasztásával kapcsolatban megtanulták ezeket mondani: *Az én zsebkendőm jó, mert nagy. Az N. zsebkendője nem jó, mert kicsiny. Jaj, de piszkos az*

N. zsebkendője! Az én zsebkendőm jó, mert tiszta. Továbbá: *Kinek van tiszta zsebkendője?* Midőn eldöntöttük, hogy melyik zsebkendő a megfelelő, akkor a már kijelölt gyermek, aki a kör közepére állott, azt mondja a jó zsebkendő tulajdonosának. *Kösd be a szememet!* Ez a gyermek indul és közben mondja: *Én bekötöm az N. szemét.* Mikor már ezzel is készen vannak, a körben állók megindulnak és mindannyian mondják: *Forgunk, forgunk, toppants egyet!* Ezt mindaddig ismételik, míg az illető tényleg toppant. Ekkor azonnal megállanak. A bekötött szemű gyermek megindul s addig tapogat, míg megtalál egyet körben álló társai közül. Ezt végig tapogatja s ha már felismerni véli, megmondja a nevét: *Ez N. N.* E közben lehúzza szeméről a kendőt s ha kitalálta, azt mondja: *Igen, megismertem.* Mint-hogy még arra nem volt eset, hogy a bekötött szemű siketnéma tapogatás után fel ne ismerte volna tanuló társát, ennél fogva az ellenkező eset által kíváncsot szólásforma elő sem fordult még. Ezek után, mielőtt a játék tovább folytatódna, megkérdezem a kör közepén álló gyermektől, hogy: Mit csináltál? Ezzel a saját cselekményeinek az elbeszélésére kezdem őket rászoktatni, mi később majd bőségesen ontja a beszédanyagot. Erre a kérdezett azt feleli: *Toppantoltam, azután megtapogattam és megismertem N. N.-t.*

Ennyi a beszédanyag, mely a negyedik játék keretében eddig előfordult.

Az ötödik játék a gyermekek felelevenítésére szolgál főképen. Egyel kevesebb szék van, mint amennyien játszanak. Az ülőhely nélkül levő gyermek elindul körbejárni s közben egynek az ülők közül azt mondja: *Gyere utánam!* Ez követi, de menés közben ez mondja egy ülő társának az előbbit, mire az is követi. Így megy ez tovább, míg végre senki sem ül a székeken. Ekkor, aki első volt, befelé fordulva, tehát úgy, hogy mindenki lássa a száját, menés közben azt mondja: *Aki fürge, annak van helye.* Az utolsó szó végével leül az akkor hozzá legközelebb eső székre. A többiek is mind igyekeznek helyet foglalni. Zűr-zavar támad. Van tolakodás és futkosás. Ezek az események mind alkalmasak volnának az így támadt érzések kinyilvánítására, de most még mindez némán folyik le. Aki ülőhely nélkül maradt, azt mondja: *Nekem nincs helyem.* A többiek pedig rámutatva, ezt mondják: *N. nem volt fürge, neki nincs helye.* Ezután az így kimaradt kezdi meg a játékot.

Ezzel bevégeztem az általam eddig tanított játékok és az e közben megtanított beszédanyag leírását. Igyekeztem azt úgy előadni, amint azt gyakorlatban kerestülviszem. De bevégeztem egyúttal felolvasásomat is. Nem fűzök hozzá semmi egyéb kommentárt, csak azt, hogy én a játék felhasználását úgy nevelési, mint tanítási szempontból üdvösnek tartom s azon kis jogkörömnél fogva, mely biztosítva van a siketnéma-oktatás terén minden osztályfőnök számára, folytatnom továbbra is.

Budapest.

Medgyesi János.

A siketnémák jajkiáltása.

— Heidsiek J.-től. Magyarra fordította: Csobánczai (Pivár) Ignác. —

(Folytatás.)

„Hamar elpusztul minden, ami a természet ellen van.“

(Pestalozzi.)

Az oktatás és nevelés terén a jelenkori mozgalom mellett mindinkább tért hódít ama fölfogás, hogy érvényesüljön e mondás: „Nem az iskola, hanem az élet számára.“ Nem a pillanatnyi sikerek, nem a növendék rögtöni készsége, nem a vizsgák fénye fogják félrevezetni a praktikus pedagógust, hanem tekintete az iskola helyiségein is túlterjed és azt kérdi, hogy: vajjon a most divatozó oktatási módszer gyümölcsei tartósak-e? Ez a mozgalom a német siketnémák oktatásügyét még nem érintette.

Amint évtizedek óta történik és amint azt elődeinktől láttuk, épenúgy folyik a dolog tovább. Hogy a laikus előtt előadhassák nagyszerű szindarabjukat, — hogy a siketnémák beszélnek! — e célból a siketnémának gégefőjét fokozott erőfeszítéssel össze-vissza hangolják a végből, hogy eme zenei szervből lehetőleg érthető és kellemes hangot csaljanak ki. Vajjon hogyan érzi magát ilyen kísérletek alkalmával a siketen született és hogyan viselkedik későbbi életében, vajjon a rajta alkalmazott művészetnek hasznát veszi-e, vagy a siketnéma-tanítóktól annyira gyűlölt jelnyelvet használja-e? Mindezek oly kérdések, melyek elől a legnagyobb gonddal iparkodnak kitérni.

A hangnyelv módszerének eredményei fölött való nyilvános ítélet az által vitetik most is, a jövőben is tévútra, hogy a közönségnek semmi kielégítő felvilágosítást nem nyújtunk növendékeink fogyatékoságának különféleségéről. A nép nagy tömege, sőt maga a tudományos világ egy nagy része is abból a fölfogásból indul ki, hogy a siketnéma-intézetek bentlakó növendékei mind ugyanegy bajban szenvednek, hogy születésüktől fogva süketek és e fogyatékoságuk következtében némák. Ez a fölfogás teljesen téves. Évenként visznek a siketnéma-intézetekbe olyan növendékeket, kik csak igen nagy fokban nagyothallók, és olyanokat, akik már előrehaladott korban siketültek meg, miután már beszéltek és éveken át nyilvános iskolát látogattak. Hallás hiányában e gyermekek akadályozva vannak abban, hogy az érzékükök oktatásában tovább is sikerrel résztvegyenek; hogy mindamellett az életbe, mint az állam és egyház méltó polgárai léphessenek ki, elemi képzettségük befejezését a siketnéma-intézetben keresik és itt készítettetik elő magukat a konfirmációra. Ezeknek az úgynevezett siketnémáknak a nyelve nem a mi módszerünk eredménye és ha az ilyen tanulókat nyilvános vizsgálatok, vagy az intézet másnemű ünnepeje alkalmával az első sorba állítják és disz-szónokokul szerepeltetik, akkor ezek a laikust épenséggel megtéveszthetik. De eltekintve ezektől a nem tulajdonképeni siketnémáktól, meg kell engednünk, hogy maguknak a siketen születetteknek egy nagy része is meglehetősen érthető hangbeli nyelvvél hagyja el az intézetet; elszomorító csak az, hogy eme fáradságosan elért eredmények egy-két év múlva — legtöbbször — teljesen veszendőbe mennek.

Ugyanazok az okok, melyek az első éveiben megsiketült ember megnémulását előidézik és melyek a később megsiketült személyek beszédének érhetetlenségét okozzák, ugyanazok az okok pusztítólag hatnak a mi siketnémáink mesterségesen tanult nyelvére is. A halló szótagolásait a fül igazgatja, anélkül, hogy ő maga ennek tiszta tudatával bírna. A kimondott és hallhatóvá tett hang mindenkor fülünkbe tér vissza és ha kiejtési hibán fogjuk magunkat, akkor azt kijavítjuk. A siketnémánál hiányzik ez az ellenőrző érzék; ő a saját nyelve fölötti ellenőr hijával van s miután hibái nem jutnak tudomására, ezért azokat nemcsak ki nem javítja, hanem ellenkezőleg, számuk egyre nő s a hibák egyre szaporodnak, minél többet beszél. A siketnéma mindig azt hiszi, hogy helyesen beszélt, de észrevétlenül mindinkább eltávolodik a helyes mozgásoktól. Minthogy általános törvények szerint nemcsak az egészen identikus, hanem az egymástól nem észrevehetőleg különböző benyomások is egymással összeolvadnak, mint-hogy továbbá a későbbi benyomások erősebb utóműködéssel bírnak, mint a korábbiak: ennél fogva a siketnéma beszédképzelei mindinkább helytelenek és nyelve ennek megfelelőleg érhetetlenebb és hamissabb lesz. Már az izomérzések, melyek a siketnémának a beszédnél fegyelmezőül szolgálnak, egymagukban a legnagyobb mértékben határozatlanok; ez a határozatlanság még szaporodik az által, hogy a hangnyelv elemei különféle összeköttetéseikben, különféle szervi érzéseket hagynak maguk után, és az ebből származó megtévesztés még nagyobb lesz és gyorsabbodik a különféle szervi revolúciók által, amint ezek a folytonos anyagszere, állandó rekedség, a pubertasz (ivarérettség) föllépése stb. következtében a siketnéma gégefőjén előidéztenek. Ennél és egyéb okoknál fogva a hallással nem bíró ember mesterségesen betanult nyelvének szükségképen homályossá kell lennie és miután egy érthetetlen nyelv közlekedési eszköz gyanánt nem szolgálhat, a siketnéma, hogy a hallóval érintkezhessék, az íráshoz és jeleléshez folyamodik, és az érzékű, aki nemsokára meggyőződik arról, hogy a siketnéma az ő szájáról a beszédet leolvasni nem képes, ugyanahhoz a társalgási eszközhöz nyúl. Mert valamint a vak még a legrendszerebb gyakorlás által sem vihető annyira, hogy a közönséges írástapintás által fölfogja, éppen így nem lesz elégséges akármilyen gyakorlat, hogy a siketnémának a láthatatlant láthatóvá tegyék. A szem csak azt láthatja, ami a szem előtt van és ezért a beszéd leolvasása a német módszernek mindig nyílt sebe marad.

Aki pontosan megfigyeli a beszédmozgásokat, észreveszi, hogy azok különféle személyeknél nagyon különbözők; s a szemlélő a szótagolási képekben különbségeket és sokféleségeket fog találni, melyek az emberi arcvonások végtelen különféleségére emlékeztetnek. A szótagolási képek a beszédszervek és a szomszédos részek alkata szerint igazodnak és lényegesen különbözők a szerint, amint a beszélő öreg vagy fiatal, kövér vagy sovány, szája kicsi vagy nagy, teljes fogazatú vagy hiányos fogú, szakálat hord vagy nem hord. Mind e körülmények, valamint az, hogy némelyek erélyesen és élesen, mások ellenben hanyagúl artikulálnak, lényegesek a siketnémára nézve. Minden egyes esetben a szótagolási kép más és más; és nem szabad csodál-

nunk, ha a siketnéma némely embernek módfelett érthetetlen beszédmozgásaiból egyetlen szót sem képes fölfogni.

A siketnéma-képzés német iskolája olyan föladatokat tűzött ki magának, melyeket megoldani, s olyan ígéreteket tett, melyeket megtartani nem képes. Én nem akarom elrabolni a német siketnéma-tanítóktól az ő ideáljaikat, de a megboldogult *Stoy* tanárral abban a nézetben vagyok, hogy az embernek a szándékolt dolog elérhetőségéről mindig tiszta fogalmakkal kell birnia, ha csak nem akarjuk, hogy beigazolódjék e közmondás: „Hoffen und Harren macht Menschen zu Narren.“ Egy olyan oktatási rendszer, melynek általános érvényű alapelvei nincsenek, a levegőben függ, semmi kezességet nem nyújt a kilátásba helyezett dologra nézve és okvetlenül csalódásokhoz vezet. *Walther* úr Berlinben azt hiszi ugyan, hogy alapelvek nélkül egészen jól meg lehet lenni, mindamellett az ő környezetének, legbeavatottabbjainak is ámulatba kell esniök, mikor azt írja: „Hogy ha a siketnémák sorstársaikkal érintkezően, mindig a jelnyelvhez térnek vissza, hogyha a hangbeli nyelv lassan-lassan veszendőbe megy náluk, akkor e miatt a siketnéma-iskoláknak szemére vetni semmit sem lehet. Talán bizony a népiskolák tanulói megtartják a szerzett ismereteket? Vajjon nem felejtjük-e el még anyanyelvünket is, ha éveken át külföldön élünk és csak egy idegen nyelven beszélünk? Az alapelv itt egyáltalán nem jön tekintetbe.“ Ez összehasonlítások nem találó volta kézzel fogható. Ha én az angol nyelvnek hat-nyolc évi tanulmányozása után Angliába vagy Amerikába települök át, akkor nem felejtetem el az angol nyelvet, hanem benne föltétlenül tökéletesednem kell. A siketnéma kizárólag csak a német hangnyelvben nyer oktatást, a siketnéma-intézetekből való kilépése után németül beszélő egyének közé kerül s naponként és óránként volna alkalma a halló emberek hangzó-nyelvbéli nyilatkozatait felfogni és magát a hang-nyelvben gyakorolni és mégis elfelejti a siketnéma ezt a nyelvet s vele szemben egy oly társalgási formához nyúl, amely neki a siketnéma-intézetben szigorúan tiltva volt és amelyet az ő környezetében közönségesen nem is használnak. E tényállás elől még se térhetünk ki azzal a megjegyzéssel, hogy „ezért a siketnéma-iskolának szemrehányást tennünk“ nem szabad. Kétségtelenül szabad „a siketnéma-iskolának ezért szemrehányást tennünk“, mert, ha a tanulók épen azt felejtik el, amire az egész iskolai idő alatt a legnagyobb súly volt fektetve, ha valamely módszer épen abban a pontban nem lendít semmit, amelyet főfeladatának jelez és amelyben más módszerek fölött kitűnni akar és kitűnnie kell, akkor az a módszer épenséggel hamis és reánk, siketnéma-tanítókra az a feladat hárul, hogy e módszer annyira megjavítsuk, hogy a siketnéma az élet számára minél nagyobb hasznot húzzon belőle. Ha a siketnéma-képzés német iskolája több, mint száz éven keresztül ígérgette már a világnak, hogy a siketnémát beszélővé teszi, a hallás hiányában szenvedőt képesíti, hogy a beszélő emberiséggel szóbeli érintkezésbe léphessen, akkor a világ joggal meg is követelheti, hogy végre ígéretünket be is váltsuk. Egy angol siketnéma-tanító, aki néhány hónappal ezelőtt látogatásával megtisztelt, miután előbb Németország legjelentékenyebb siketnéma-intézeteiben körülnézett, egy beszélgetés közben, amely a hangnyelv módszeré-

nek „Követel“ és „Tartozik“-ja körül forgott, következőképen nyilatkozott: „Ha egy ember jön hozzám, aki azt állítja, hogy olyan eszközt talált fel, mellyel a szobát egy perc alatt be lehet melegíteni, akkor azt felelem neki: Rakjon tüzet! S ha ez a művész egy óra múlva még mindig a kályha körül pizmög s én dideregek a hidegtől, akkor azon leszek, hogy az az ember a házamból minél előbb szép szerével tisz-
tuljon!“ Ehhez kommentárt füzni ép oly kevésbé szükséges, mint még egyszer visszatérnem a külföld szavazatára.

(Folyt. köv.)

Egyesületi élet.

A Siketnéma-intézeti Tanárok Országos Egyesülete április hó 22-én Budapesten választmányi gyűlést tartott. Jelen volt a választmány tagjai közül: *Klís Lajos* elnök, *Bihari Károly* titkár, *Vatter Ferenc* jegyző, *Borbély Sándor*, *Klug Péter* és *Váradi Zsigmond*. Távolmaradását kimentette: *Németh László*, *Gácsér József* és *Nagy Péter*. Nagy számmal voltak még jelen tagok és vendégek.

1. Először *Medgyesi János*, a budapesti állami siketnéma-intézet tanára, multkori értekezésének folytatásaképpen a játéknak a siketnéma-oktatásban való szerepét 11 növendékével gyakorlatilag mutatta be. A jelenlevők általános tetszéssel fogadták *Medgyesi* kartárs előadását.

2. Majd *Bihari Károly* titkár mutatta be *Zsilinszky Mihály* államtitkárnak tíz éves jubileuma és belső titkos tanácsossá történt kinevezetése alkalmából a mult választmányi gyűlés határozata értelmében küldött üdvözlő iratot. A jelenlevők éljenzéssel fogadták az arra érkezett következő választ:

Vallás- és közoktatástügyi m. kir. ministerium államtitkára.

Budapesten, 1905. évi április hó 9-én.

Igen tisztelt Elnök Úr!

A Siketnéma-intézeti Tanárok Országos Egyesülete nevében tolmácsolt meleg üdvözlője, amellyel engem államtitkári működésem, illetve legfelsőbb kitüntetésem alkalmából felkeresni szives volt, igaz hálával töltötték el szívemet.

Fogadja és tolmácsolja — kérem — ezen őszintén érzett hálás köszönetem kifejezését azzal, hogy áldásos tevékenységüket nagyra becsülöm, ragaszkodásukat szeretettel viszonzom és nemes törekvéseiket méltányolva, tölem telhetőleg támogatom.

Öszinte tisztelettel üdvözli

Zsilinszky Mihály s. k.
államtitkár.

A választmány a titkár indítványára *Hövényes Antal*nak, a siketnémák váci intézete tanárának, az üdvözlő irat izléses kiállításáért köszönetet mond.

3. A pénztáros a *hátrálékosok* megsürgetésére felkérte. A pénztáros jelentéséből azt a sajnálatraméltó adatot tudtuk meg, hogy az

1904. év végéig 135 korona hátralék van künn a tagoknál. Hát biz ez szomorú világot, vagyis jobban mondva árnyékot vet egyes kartársainkra.

4. Az elnökség nevében jelenti továbbá a titkár, hogy a Murányvárbán tartandó pünkösdi *községi* előkészítésére a jolsvai tanártestület felkérte. Tőlük a jelentkezésre való felhívás már szét is ment valamennyi tanártestülethez. *Nécsey* Jánosnak, a jolsvai testület elnökének értesítése szerint eddig jelentkeztek: Vácról 11-en, Kecskemétről 3-an, Ungvárról 5-en, Szegedről 4-en, Körmöcbányáról 5-en, Egerből 3-an, Kolozsvárról 3-an, Jolsvárol 15-en. A jelentkezők közzé a kartársak hozzátartozói is be vannak számítva. Még nem válaszoltak: a budapestiek (állami és izr. intézetek), kaposváriak, soproniak, aradiak, temesváriak és a debreceniek. Részletes programot a jolsvai helyi bizottság fog szétküldeni. A választmány utasította az elnökséget a közgyűlési meghívó kibocsátására. A közgyűlésre a következő értekezések tűzettek ki:

- a) A siketnémák jogvédelme.
- b) A módszerek történeti fejlődése.
- c) Gyakorlati képzés.

5. A Szemle átvételével kapcsolatosan tárgyalta a választmány a kiadónak azt az ajánlatát, hogy az eddigi hat évfolyamnak meglevő példányait kettőszáz korona általános összeg fejében hajlandók az Egyesületnek átengedni. A beszerzett adatok szerint ez átvétel az Egyesületre nézve előnyös lévén, a választmány elfogadásra fogja ajánlani a közgyűlésnek.

6. *Megyesi* Jánosnak a *szaktanács reformja* tárgyában tett indítványát a választmány levette a napirendről.

7. *Nagy* Péter, a kolozsvári siketnéma-intézet tanára azt az indítványt küldötte be, hogy az egyesület indítson mozgalmat a debreceniek által kezdett és a szegénysorsú siketnémák segítésére szolgáló *szereket-vasárnap általánosítása* iránt. A választmány nézete szerint a növények ellátásának kérdése az egyes helyi felügyelő-bizottságok hatáskörébe tartozván, felkéri az indítványozót, hogy indítványát a kolozsvári felügyelő-bizottságban igyekezzék elfogadtatni és ennek útján egyelőre a kolozsvári intézethez tartozó vidéken megvalósítani. Esetleg hasonló mozgalmak indítása iránt a kolozsvári felügyelő-bizottság körlevélben megkereshetné a többi intézetek felügyelő-bizottságát.

B. K.

H I R E K.

Kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kinevezte f. é. március 24-én kelt 12117 sz. alatt *Ákos István*-t, a képezhető hülyék és gyengeelméjűek budapesti áll. intézetének tanárát, a gyógypedagógiai szaktanács tagjává.

Tanítóképző-intézeti növendékek a kaposvári intézetben. A csurgói állami tanítóképző IV. évfolyamának növendékei március 28-án tanáraik vezetésével meglátogatták a siketnémák kaposvári intézetét. A tanulmányozóknak az intézetben észlelt tapasztalatairól „Csurgó

és Vidéké"-ben többek közt a következőket olvashatjuk: „A modern berendezésű, csinos épületnek már a külseje is figyelmet keltő. Bent tükörtisztta, világos helyiségek állanak a nevelés és tanítás magasztos szolgálatában. — A tanerők bámulatos szakismerete az, mi leginkább megragadja még a legszélsőbb laikus figyelmét is. De nézzünk az I. osztályba. Barátságos, kellemes otthona a legszerencsétlenebbeknek, a némaságra kárhozottaknak. A körben ülő tanulók okos szemeiket kíváncsian függesztik az idegenre! Szegény gyermekek! Micsoda kinszenvedés lehet a gondolatokra nehezedő bilincs! . . . De im ott áll a tanár úr, ki pályájául a legszebbet választotta: szárnyat adni a lenyűgözött gondolatnak. Nehéz, ember fölötti munkáját már eddig is fényes siker koronázta; szeptember vége óta már sok, sok fogalomszó kiejtésére képesek tanítványai. Írásuk meg valóban meglepő. Önfeláldozás, végtelen türelem és vas szorgalom kell ehhez s ez jellemzi a kaposvári siketnémák intézetének vezetőit. Jutalmuk: növendékeinek határtalan szeretete és ragaszkodása, mely minden földi kincsnél többet ér, mert ezekből idők múltán is a legnemesebb érzelmek, lelki tulajdonságok keletkeznek. A második osztályban már egész gondolatot képesek kimondani a tanulók. Pl. felállít a tanár úr egy tanulót s kérdi a másiktól: „Most ki áll N.?” Tanuló: Most Márton áll!” Számolni pedig kitűnően tudnak, talán épen azért, hogy a siketnémánál a megfigyelő erő, a figyelem koncentrálása nagyon ki van fejlődve. Ez az alapja a tanításnak, mert az intézet modern pedagógusai az egyes hangok adása alkalmával oly buzgalommal végzik a beszédszervek mozdulatainak érzékeltetését, hogy a siketnéma a tanár szájáról leolvassa a hangot s utánzási ösztönénél fogva, rendes lélegzés segélyével képes a hangadásra. Osztályról-osztálya menve, nő az ember bámulata, hogy mire képes a mai kor ügybuzgó phsichologusa, pedagógusa. Valósággal kézzel fogható az eredmény, mely az egyes osztályos tanulóinak fejlődő beszélőkéességében nyilvánul. Jóleső örömmel hallgatja az ember az V. osztály növendékeit. Ez osztályt *Klinda* igazgató úr vezeti. Jóleső örömmel hallgatjuk a tanulóknak pl. a földrajzból adott szabatos, hosszabb feleleteit, megindulással nézzük a szentírásban ragyogó, arcukon ülő örömet, amely nyilván abból a tudatukból ered, hogy ime beszélni tudnak! Amit talán csak érezni volt képes eddig az a gyermek, azt most már szárnyára eresztett gondolattal, egy remek költemény keretében a világnak hirdeti: „Az én hazám Magyarország! . . . Itt meg egy intelligens osztályhoz tartozó leányka mutatja meg, hogy mire képes már! „Mond el szépen a Mi atyánk”-ot — szól hozzá az igazgató úr. Égre emelt szemekkel, összekulcsolt kezekkel ott áll előttünk a megtestesült ártatlanság s mély álhitattal mondja el imáját, szívében határtalan hálával az iránt, aki megengedte neki hogy érzelmeit szavakba önthesse! Kaposvárnak, de vármegyénknek is büszkesége ez intézet, melyben fáradságot nem ismerő férfiak azon munkálkodnak, hogy a társadalom számára megmentsék az elveszettnek hitt tagokat. De tekintsük meg futólag az intézet többi részét is! Már megelőzőleg *Mihalik* tanár úr birodalmában, a rajzteremben körülnéztünk; meggyőződhattunk a mutatott rajzokból és festményekből, hogy a tanár úr által oly lelkesen hirdetett új módszer, a természet

után való rajzolás és festés, mily fényes diadalt aratott a régi, elavult rendszeren. Majd a kézügyességet fejlesztő agyag és slójd munkák kötik le figyelmünket, melyekből az igazgató úr engedelmével egy-egy kis emléket is vihettünk. De a tanárkar kifogyhatatlan a meglepetések nyújtásában! Nézzük meg, hogyan tornásznak a tanulók? Katonás rend, biztos mozdulatok. Múlik az idő, szomorúan tapasztaljuk, hogy tovább nem maradhatunk! "

Gyászshir. *Ulrich Gézát*, a siketnémák kolozsvári intézetének tanárát pótolhatatlan veszteség érte: felesége szül. *Schidlo Róza* április 18-án, 44 éves korában meghalt. Az elhunytat férjén kívül három árvája siratja. A gyászoló férj fájdalmát enyhítse szerető kartársainak igaz részvéte.

Adományok. A napokban hunyt el a közjótékonyságáról általánosan ismert *Megyeri Krausz Lajos*, aki végrendeletében egy millió koronát hagyományozott jótékony célra. Ezen összegből a budapesti *izr. siketnéma-intézetnek* 15,000 koronát, a *vakok budapesti orsz. intézetének* pedig 5,000 koronát adományozott.

Elszámolás. *Cházár András* serlegére az utóbbi számadás óta a következő költségek merültek fel: egy diszes tok a serleghez 20 korona, betűvésés a serlegre 2 korona 60 fillér, postaköltségek 74 fillér, összesen 23 korona 34 fillér. Tiszta pénzmaradvány 32 korona 02 fillér, mely összeg a további intézkedésig a váci takarékpénztárban helyeztetett el.

Szotfrid József.

A tettető siketség felismerésének új módja. Ez az eljárás azon téves érzésen alapszik, mely két érzekre, jelen esetben a tapintás- és hallásra gyakorolt külbehatások következtében jön létre. A megvizsgálandó mögé állunk s több ízben a hátát hosszában kefével, majd egynehányszor tenyerünkkel megsimogatjuk. Azután a kefével és tenyerünkkel felváltva végezzük ezen mozgásokat mindaddig, míg a kettő közötti különbséget fel nem ismeri. Végre azt tesszük, hogy mialatt a megvizsgálandó kabátját kezünkkel simogatjuk, azalatt a kefét a saját kabátunkon húzzuk végig. A siket minden esetben helyes feleletet fog adni. (Egy előtte fekvő lapon le van rajzolva a kéz és a kefe, amelyekre a felismeréskor mutat). Mig a tettető vizsgáló kabátján eszközölt kefézés következtében keletkezett hangot nem ismeri fel, mivel ez a kísérlet még új dolog az álsiketek előtt, s így nem tudnak az ellen védekezni. De hogy eljárásunk biztos eredménnyel járjon, két praktikus feltételre van szükségünk. Hogy a tettető a saját- és a vizsgáló ruháján eszközölt kefézés hangját fel ne ismerhesse, szükséges, hogy mindkettő ruhája egyenlő szövetből legyen. A megvizsgálandónak nem szabad tudnia, hogy hallását akarjuk kipróbálni, hanem úgy kell tennünk, mintha tapintó-érzékét vizsgálnánk meg. Ellenkező esetben eleitől fogva hamis feleletet fog adni, ami ugyan nem bizonyítja, hogy tettető, de valószínűvé teszi.